

Noves aportacions a la fauna coleopterològica de les Illes Balears

Eduard PETITPIERRE i Miquel PALMER

SHNB

SOCIETAT D'HISTÒRIA
NATURAL DE LES BALEARS

Petitpierre, E. i Palmer, M. 1993. Noves aportacions a la fauna coleopterològica de les Illes Balears. *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears*, 36:77-82. ISSN 0212-260X. Palma de Mallorca.

Es donen a conèixer o es confirma la presència a les Illes Balears de 8 espècies de Coleoptera que pertanyen a les famílies Chrysomelidae, Carabidae, Tenebrionidae i Dytiscidae. Es comenten diferents aspectes interessants de la biologia, corologia i importància conservacionista d'aquestes espècies.

Paraules Clau: *Noves citacions, Catàleg, Coleoptera, Illes Balears.*

NEW RECORDS FOR THE BALEARIC ISLANDS BEETLE FAUNA. New records, and the confirmation of the presence of eight dubious species of Coleoptera from the Balearic Islands are given. These coleoptera belong to Chrysomelidae, Carabidae, Tenebrionidae and Dytiscidae. Some notes concerning their biology, corology, and the importance of their future conservation are given.

Keywords: *New records, Checklist, Coleoptera, Balearic Islands.*

Eduard PETITPIERRE. Laboratori de Genètica. Departament de Biologia Ambiental. Universitat de les Illes Balears. 07071 Palma de Mallorca. Miquel PALMER. Institut d'Estudis Avançats de les Illes Balears (CSIC). Campus UIB. 07071. Palma de Mallorca.

Recepció del manuscrit, 22-feb.-93. Revisió acceptada 08-set.-93.

Introducció

La recerca coleopterològica ha tingut una important tradició a les Illes Balears. Cal recordar, per exemple, que les Balears compten amb un dels pri-

mers catàlegs regionals de coleòpters de tota la Mediterrània occidental (Tennenbaum, 1915). Aquest treball va constituir una valuosa aportació al seu moment, però des d'aleshores ha estat sovint criticat. El coneixement general

del catàleg dels coleòpters balears és, per descomptat, millorable, però és superior respecte al de bastans d'altres grups d'invertebrats.

De qualsevol manera és fa palesa la feblesa d'aquest coneixement ja que es descriuen de les Balears nous tàxons per a la ciència amb una relativa freqüència (per exemple, López-Colón, 1984; Petitpierre, en premsa). De la mateixa manera són freqüents les troballes d'espècies que encara no havien estat mai citades (destacant tan sols les més recents: Martín-Piera i Lobo, 1992; Whitehead, 1993). Finalment cal destacar que moltes d'espècies citades a principis de segle, s'han rarificat o han desaparegut de les Balears. Tot això obliga a una tasca continuada d'actualització del catàleg dels coleòpters balears.

Aquesta tasca, ben lluny d'esser una quimera sense sentit, és una passa imprescindible per afrontar, amb una certa garantia d'èxit, els problemes de gestió ambiental. No és necessari recordar que l'èxit en aquest repte a les Illes Balears està molt lligat al manteniment sostingut de la seva estructura socioeconòmica.

D'aquesta manera, dintre de l'objectiu de millorar el coneixement de la fauna de les Balears, es presenta la troballa de 5 espècies que no havien estat citades de les Balears i 2 novetats per alguna illa, i es confirma la presència d'una altra considerada fins ara de presència dubtosa. Aquestes espècies pertanyen a les famílies Chrysomelidae, Carabidae, Tenebrionidae i Dytiscidae.

El material objecte d'aquesta nota esta depositat a la col·lecció entomològica "Museu de la Naturalesa de les

Illes Balears" (acrònim: MNCM) i a la col·lecció Eduard Petitpierre (acrònim: CEP).

Chrysomelidae

Els Chrysomelidae de les Illes Balears varen esser objecte d'una monografia per part de Jolivet (1953) en la qual es tractan 142 espècies, nombre sens dubte superior al real, donç hi ha citacions errònies i també s'indiquen espècies que molt probablement s'han ja extingit. Després d'aquest treball les contribucions a la fauna balear de Chrysomelidae han estat esporàdiques (Petitpierre, 1985; Petitpierre i Doguet, 1986; Palmer i Petitpierre, 1993; Petitpierre, en premsa). Com a etapa preliminar cap a la revisió i actualització del catàleg de Chrysomelidae balears es donen a conèixer a continuació noves espècies i es confirmen cites considerades com a dubtoses per a la fauna de l'Arxipèlag Balear

Longitarsus juncicola (Foudras, 1960)

Mallorca: CEP. S'Albufera de Mallorca. 13.7.87. 1 ex. (leg. E. Petitpierre). Det. S. Doguet.

Es coneix de tota la regió Mediterrània (Biondi, 1990a), però hi han molt poques cites ibèriques. Biondi (1990b) el recull a Cadis i Bastazo *et al.* (1993) a Granada. Espècie nova per a Mallorca i per a les Balears.

Longitarsus obliteratoides Gruev, 1973

Mallorca: CEP. Illa de sa Dragoneira. 3.6.90. 1 ex. (leg. E. Petitpierre), sobre *Rosmarinus officinalis*.

Novetat per a les Illes Balears. Es un element comú a tota la Mediterrània

Occidental europea (Península Ibèrica, França i Itàlia; Doguet i Gruev, 1988). Es coneix de bastants localitats ibèriques (Petitpierre i Doguet, 1981; Bastazo i Vela, 1985; Biondi, 1990b; Bastazo *et al.*, 1993). Encara que la seva planta hosta és generalment *Thymus* spp., també s'el pot trobar sobre *Rosmarinus officinalis*, tal com assenyalen Bastazo i Vela (1985), en concordança amb les nostres observacions a sa Dragonera.

Longitarsus brisouti Heikertinger 1912

Mallorca: CEP. Ses Planes de Canet, Esporles. 5.11.85. 1 ex. (leg. E. Petitpierre; det. S. Doguet).

Cita nova per Mallorca i per a les Illes Balears. Té una distribució sud europea.

Phyllotreta nodicornis (Marshall, 1802)

Mallorca: CEP. S'Esglaieta. 4.3.91. 5 ex. (leg. E. Petitpierre), sobre *Reseda alba*.

Aquest Alticinae, citat com a dubtós de les Balears per Jolivet (1953), viu almanco a Mallorca, tot i que és una espècie rara. Té una distribució europea i de l'Àsia Menor (Winkler, 1930). A la Península Ibèrica Biondi (1990b) la indica de Valladolid, Salamanca, Granada i Almeria, i Bastazo *et al.* (1993) de diverses localitats de Màlaga.

Psylliodes laticollis Kutschera, 1964

Mallorca: CEP. Badia de Pollença: Torrent de Sant Jordi. 11.3.83. 1 ex. (leg. E. Petitpierre); CEP 17.5.88. 3 ex. (leg. E. Petitpierre); 22.6.88. 2 ex. (leg. E. Petitpierre); CEP 7.3.89. 4 ex. (leg.

E. Petitpierre); CEP 16.3.90. 1 ex. (leg. E. Petitpierre); CEP S'Albufera d'Alcudia. 29.3.83. 3 ex. (leg. E. Petitpierre); CEP 14.6.84. 16 ex. (leg. E. Petitpierre); CEP 10.6.85. 8 ex. (leg. E. Petitpierre). Tots els exemplars foren capturats sobre *Nasturtium officinale*.

Heikertinger (1912) esmenta aquest Chrysomelidae de la Mediterrània Occidental, la Dalmàzia (Croàcia) i de l'illa grega de Samos. Leonardi (1975) detalla més la seva distribució: quasi tota França, Itàlia central, Dalmàzia, Illes Jòniques, nord d'Àfrica (del Marroc a Tunísia) i les illes tirrèniques Còrsega, Sardenya i Sicília. La troballa de *Psylliodes laticollis* a Mallorca no es d'estranyar (fou citada com a dubtosa per Heikertinger, com. pers., in Jolivet, 1953) per la seva corologia centrada sobretot a la Mediterrània occidental i a les illes tirrèniques, però sí en quant que no és conegut de la Península Ibèrica. Per altra part el seu trofisme sobre *Nasturtium officinale* l'apropa a les altres espècies del grup de *Psylliodes chrysocephala* (Leonardi, 1970).

Whitehead (1993) ha trobat també recentment aquesta espècie a Mallorca.

Tenebrionidae

El grau de coneixement d'aquesta família a les Balears i a tota la Mediterrània occidental és excepcionalment bó gràcies, fonamentalment, als treballs d'Espanol (1951, 1954, 1958, 1984). En la present nota es dona a conèixer una nova troballa.

Xanthomus pellucidus Mulsant, 1856

Formentera: MNM 2738. S'Espalmador. 1 ex. (leg. Palmer). 26.10.90. Entre la vegetació d'unas dunes en excel·lent estat de conservació.

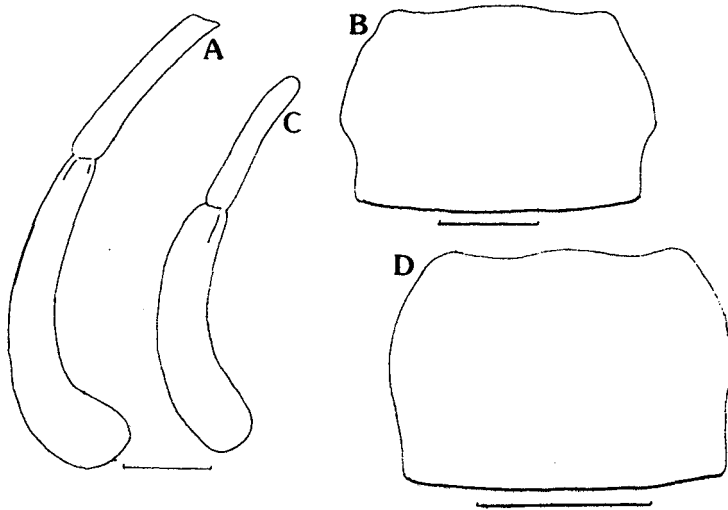

Fig. 1. *Xanthomus pallidus* Curt. A: eedeague; B: pronot. *Xanthomus pellucidus* Mulsant C: aedeague; D: pronot. Escala: A i C:0.5 mm; B i D: 1 mm.

Xanthomus pallidus Curt. A: aedeagus; B: pronotum. *Xanthomus pellucidus* Mulsant C: aedeagus; D: pronotum. Scale bar: A and C: 0.5 mm; B and D: 1 mm.

Español (1954, 1961) assenyala la seva presència a les dunes del llevant ibèric i per tant no és rara la seva presència a les Balears. Es separa de *X. pallidus* Curt. per la diferent conformació del pronot (Ardoin, 1958; Español, 1961). A la figura 1 es mostra l'aparell copulador de l'exemplar trobat a s'Espalmador, i es compara amb el de *X. pallidus* (Prat de Llobregat, M. Tomàs leg. MNCM 3878). Es comparen, també, els pronotes d'ambdues espècies. *X. pallidus* viu, a les Balears, a Mallorca, Menorca i Eivissa (Español, 1984), per tant, ambdues espècies conviuen a les Pitiüses. Els *Xanthomus* són estrictament sabulícoles, despigmentats i nocturns (Español, 1961).

Dytiscidae

Eretes stictius (Linnaeus, 1767)

Eivissa: MNCM 8073. Sta. Gertrudis. 1 ex. (leg. Palmer) 22.10.89. A un safereig d'aigües molt netes i quasi sense vegetació acuàtica.

Espècie aquàtica, d'àmplia distribució arreu del món, però que García-Avilés (1990) considera molt rara a Balears. De fet tan sols s'han pogut confirmar 5 citacions balears d'aquesta espècie, que fins ara es creia restringida a Mallorca i Menorca.

Aquest coleòpter es caracteritza pel disseny cromàtic dels seus èlitres i per la presència de petites espícules a la part distal del marge dels mateixos (Franciscolo, 1979).

La presència d'aquesta espècie fa palesa la importància de les zones humides a les àrees àrides o semiàrides de la Mediterrània, ja que en aquestes es pot trobar un conjunt d'espècies amb

un valor ecològic singularment elevat (Whitehead, 1993). L'existència d'aquesta espècie a Eivissa és molt important, per l'estat precari i en recessió de les zones humides a les Pitiüses.

Carabidae

Eurynebria complanata (Linnaeus, 1767)

Formentera: MNCM 3208. S'Espalmador. 2ex. (leg. Pons-Palmer) 14.4.91. Just a a la vorera de la mar, a una platja en exel.lent estat de conservació.

Insecte de gran talla, gairebé despigmentat, i amb un espectacular disseny elitral.

Aquesta espècie era coneguda ja de les Pitiüses, però no havia estat encara citada de Formentera (Jeanne i Zaballos, 1986). A Balears es pot considerar greument amenaçada degut a fet d'esser estrictament sabulícola i ocupar tan sols la primera línia de les platges. L'habitual neteja d'aquesta primera línia amb mètodes agressius ha resultat dramàtica per a la supervivència de la comunitat a la que pertany aquesta espècie. De fet totes les citacions conegudes a les Illes Balears són molt antigues.

Agraïments

Els autors agraeixen la col·laboració de M. Tomàs i el Museu de Zoologia de Barcelona, que han subministrat a l'IEAIB materials de comparació que han permès confirmar certes determinacions, i del Sr. S. Doguet, que ha realitzat la determinació de dues de les espècies.

La realització d'aquest treball ha estat possible gràcies als Projectes

d'Investigació PB 88-0041, PB 89-0091 i PB 91-0055 de la DGICYT.

Bibliografia

- Ardoin, P. 1958. Contribution a l'étude des Helopinae de France. (Col. Tenebrionidae). *Ann. Soc. Ent. France*, 127:9-49.
- Bastazo, G. i Vela, J.M. 1985. Notas corológicas y sistemáticas sobre *Longitarsus* (Col. Chrys. Alticinae) del sur de la Península Ibérica. *Actas II Congr. Ibér. Ent., Lisboa*, 2:151-163.
- Bastazo, G., Vela, J.M. i Petitpierre, E. (en premsa). Datos faunísticos sobre Alticinae ibéricos (Col. Chrysomelidae). *Bol. Asoc. Esp. Entom.*
- Biondi, M. 1990a. Elenco commentato dei crisomelidi alticini della fauna italiana. *Frag. Ebtom., Roma*, 22: 109-183.
- Biondi, M. 1990b. Note faunistiche, tassonomiche ed ecologiche su alcune specie de Chrysomelidae Alticinae della Penisola Iberica (Col.). *Eos*, 66:161-172.
- Doguet, S. i Gruev. B. 1988. Etude des *Longitarsus* du groupe *L. oblitteratus* (Rosenhauer) de la Faune de France et description d'une espèce nouvelle. *L'Entomologiste*, 44:261-266.
- Español, F. 1951. Tenebriónidos de las Pitiusas (Balears occidentales). *Eos*, 27(1):7-41.
- Español, F. 1954. Los tenebriónidos (Col.) de Balears. *Trabajos del Museo de Ciencias Naturales de Barcelona (N.S. Zool.)*, 1(5):1-93.
- Español, F. 1958. Nuevos datos sobre los Tenebriónidos de Menorca.

- (Col. Heterómeros). *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears*, 4:9-12.
- Español, F. 1961. Los *Cylindronotini* de la Península Ibérica (Col. Tenebrionidae). *Eos*, 37(2):135-160
- Español, F. 1984. Tenebrionidae of the Pityusic Islands (Coleoptera: Heteromera). In: Kubier, H. Alcover, J.A. & Guerau d'Arellano (Eds.) *Biogeography and Ecology of the Pityusic Islands*: 265-385. Dr. W. Junk Publ. The Hague.
- Franciscolo, M.E. 1979. *Haliplidae, Hygrobiidae, Gyrinidae, Dytiscidae. Fauna d'Italia. Coleoptera*. Ed. Calderini. Bologna. 804 pp.
- García-Avilés, J. 1990. *Insectos acuáticos de Baleares (Odonata, Ephemeroptera, Plecoptera y Coleoptera)*. Tesis Doctoral. Univ. Complutense de Madrid. Madrid. 595pp.
- Heikertinger, F. 1912. Biogeographische skizzen über paläarktische Halticinen. *Ent. Mitt.*, 1:236-241.
- Jeanne, C. i Zaballos, J.P. 1986. *Catalogue des coleoptères carabiques de la Peninsule Ibérique*. Supp. Bull. Soc. Linnéenne de Bordeaux. Bordeaux. 200 pp.
- Jolivet, P. 1953. Les Chrysomeloidea des Iles Baléares. *Mem. Inst. Roy. Sc. Nat. Belgique*, 2(50):1-88.
- Leonardi, C. 1970. Materiali per un studio filogenetico del genere *Psylliodes* (Coleoptera, Chrysomelidae). *Atti Soc. It. Sc. Nat. Museo Civ. St. Nat. Milano*, 110:201-223.
- Leonardi, C. 1975. Les *Psylliodes* appenniniche del Museo Civico di Storia Naturale di Verona (Coleoptera, Chrysomelidae). *Mus. Civ. St. Nat. Verona*, 2:51-90.
- López-Colón, J.I. 1984. Contribución al conocimiento del género *Thorectes* Mulsant. III. *Thorectes geminatus* (Gene) y *Thorectes balearicus* n. sp., nuevos para la fauna balear. (Coleoptera: Scarabaeoidea). *Nouv. Rev. Ent. (N.S.)*, 1(3):317-321.
- Martín-Piera, F. i Lobo, J.M. 1992. Los Scarabaeoidea Laparosticti del Archipiélago Balear (Coleoptera). *Nouv. Revue Ent. (N.S.)*, 9(1):15-28.
- Palmer, M. i Petitpierre, E. (1993). Els coleòpters de Cabrera: llistat faunístic i perspectives d'estudi. In: Alcover, J.A., Fornós, J. & Ballesteros, E. (Eds.). *Història Natural de l'Arxipèlag de Cabrera*: 383-408. Ed Moll. Palma de Mallorca.
- Petitpierre, E. 1985. Notas faunísticas y ecológicas sobre Chrysomelidae (Coleoptera) de Mallorca y Catalunya. *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears*, 29:31-36.
- Petitpierre, E. i Doguet, S. 1981. Capturas nuevas o interesantes de coleópteros Chrysomelidae para la Península Ibérica. *Nouv. Rev. Ent.*, 11:165-178.
- Petitpierre, E. i Doguet, S. 1986. Crisomélidos nuevos para la fauna de Mallorca. *Ses. Entom. ICHN-SCL*, 4:125-129.
- Petitpierre, E. (en premsa). Dos nuevas especies de *Cryptocephalus* Geoffroy ibero-baleares (Coleoptera, Chrysomelidae). *Nouv. Rev. Ent.*
- Tenenbaum, S. 1915. *Fauna koleopterologiczna wysp balearskich*. Skład Główny w Księgarni Gebethnera i Wolffa. Warszawa. 150 pp.
- Whitehead, P.F. (1993). Observations on the Coleoptera of Mallorca, Balearic islands. *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears*, 36:45-56.
- Winkler, A. 1930. *Catalogus Coleopterorum regionis palearcticae*. pars 11 (Chrysomelidae) Wien, pp. 1226-1359.